

LENCSÉS PÁL (aki eltitkolta, hogy munkáskáder)

1981-1982

"A saját magam centijét bejárva vagyok itt."

— Ha úgy visszagondolok arra az időszakra, a kezdeti időszakra, amikor elindultam, bennem mindig is volt olyan érzés, hogy önmagamban büszke voltam rá, hogy szakérttségis vagyok, de ebből adódóan mindig voltak gátlásaim. Mindig. A mai napig is, és ez azt hiszem meg is fog maradni. Szóval nem valami félszecség, vagy mit tudom én, kisebbségi érzés, nem. De azt hiszem nem csak énbennem. Beszéltem több társammal, és mindegyünkben volt valamiféle gátlás, amikor arról volt szó, hogy mi szakérttségisek vagyunk. Miért? Hát ez adódik, azt hiszem abból, hogy valamikor korábban, úgy szentül hiszem, hogy a mai napig is, kicsit előítélettel voltak a gyorstalpaló tanfolyam iránt, a hirtelen képzés és munkáskáderek iránt. Most lehet, hogy maguk azt mondják, hogy ez csak egy felfokozott valami. Nem. Nem. Lehet, hogy az ember csak ösztönösen érzi a mai napig is. Nem véletlenül mondtam, hogy csak a feleségem tud róla, a család nem nagyon.

— A gyerekei nem is tudják, hogy szakérttségis volt?

— Nem, mert nem is nagyon beszéltem én erről. Nem akartam én erről sohasem beszélni.

— És a munkahelyen tudják?

— Nem. Nem.

— Egyáltalán nem?

— No jó, hát azt tudják a munkahelyemen, a Tanácsban is biztosan tudják. A kollégák közül is egyik-másik feltételezhetően tudja. De hát azért nem nagyon beszél az ember. Egyikünk se nagyon mondja, hogy: nahát, én munkáskáder voltam, hogy én valamikor a Csepel Vasművekben dolgoztam és onnét indultam el, és lám mégis hova jutottam. Szóval a saját magam centijét bejárva vagyok itt.

- Nehéz azt mondani egy tudományos fokozattal rendelkező embernek, vagy egy vezetőnek, hogy én szakérttségis voltam és nem jártam be azt az utat, amit ti. Nem jártam négy éven keresztül gimnáziumba, énnekem az alapképzettségen nincs meg úgy, mint nektek. Azt hiszem, hogy ostobaság is lenne ma ezt mondani. Mi mindig lépéshátrányban voltunk a többiekkel szemben. Ezt a lépéshátrányt mindig le akartuk faragni, de nem tudtuk, Így voltunk, mint a teknősbéka, akinek mindig feleződik az ideje.

— A szakérttségisek nem csak értelmiségi pályákat futottak be, hanem politikai pályákat is. Ott is megvan a lépéshátrány?

— No most itt biztos, hogy előnyös helyzetben vagyunk. Éppen a minap gondolkoztam ezen, hogy a szakérttségi elsődlegesen politikai képzés volt.

— Akkor ebből az következik, hogy mint kádereket a szakérttségi jól indította el magukat, ugyanakkor, mint értelmiségeiket kevésbé.

— Hát igen. És sajnos a szakérttségi egy kicsikét liberális volt. A mi időnkben kicsi volt a rostálás, jobban figyelembe vették a politikai fejlődésünket. Nagyon hosszú távot futottunk be ez alatt a harminc év alatt. Akkor, 1951 körül én olyan vehemensen vettem részt a mozgalomban, hogy ezen kapott mindenki. Hát hogyan kapott volna, hogy az istenbe ne kapott volna az Államvédelmi Hatóság kalocsai parancsnoka?! Hát elvitte Kalocsára, be akartak vinni az Államvédelmi Hatósághoz azonnal, és amikor kitöltöttem a 73 vagy 75 kérdésből álló kérdőívet és benne volt, hogy az egyik bátyám amerikai hadifogságban volt, a másik bátyám pedig egy kuláklányt vett feleségül, akkor retteneten bosszantott, rettenetesen bántott és a bátyámat szidtam érte, hogy elmarasztaltak. Szidtam, hogy azért nem érvényesültem, mert te kuláklányt vettél feleségül. Azután rájöttem, hogy de jó, hogy így lett.

- De az, hogy a tanulmányokban lemaradtam, az egy örök sérelmem, fájó pontom volt. Nem voltam én alacsony szintű a szakérttségin, jó közepes voltam. De hát a többiek mindig előrébb voltak. Nem rabolt el tőlük annyi időt. Hát tessék elképzelni, hogy én a városi pártbizottságban dolgoztam,

az Államvédelmi Hatósághoz dolgoztam, aztán ide nyomozni, oda fülelni, itt kukkolni és szerelmes is voltam. Egy olyan csodálatos szép kis fekete zsidólányba voltam szerelmes, hogy a guta majdnem megütött, az is lekötött ugye.

- No most, talán ebből is adódik az, hogy hogy visszatérjek megint az eredeti dologra, hogy van bennem és volt is mindig, egy ilyen hiányérzet. Jóllehet, hogy ezt a kollégáim soha észre nem vették és a mai napig büszke vagyok azért arra, hogy magyar szakos lévén, bárkivel versenyre kelek helyesírásban például. Pedig a főiskolán kipellengéreztek ilyen bazi nagy táblán kitették, hogy milyen dolgozatot írtam és egy-egy ilyen parányi kis dolgozatban volt vagy harminc helyesírási hibám.

— Volt összetartozás a szakérettségisek között?

— Nem. Nem. Ez egy nagyon érdekes dolog, hogy az összetartozási érzés utána kezdett bennünk kialakulni. A főiskola után.

— És amikor kiderültek a koncepciók perек, akkor mire gondolt?

— Én a koncepciók perекért nem csináltam magamnak lelkifurdalást. Higgye el nekem, én magamat mindig úgy tartottam, hogy énnekem nem szabad megrendülni és nem is rendültem meg és nem is kérdőjeleztem meg, de hogy miért, nem tudom. Valószínűleg tudatlanságból. Sőt, nem valószínű, biztos. Tudatlanságból nem kérdőjeleztem meg semmit. Mert mindent jónak tartottam, mert nekem jó volt, mert nekem eredmény volt. Érti? Szóval, ha én benne lettem volna úgy a nagy központba, a tojáshéjon belül lettem volna. De én csak a külső rétegén voltam, ugye. Ha én tojáshéjon belül lettem volna, biztos, hogy sok mindent megkérdőjeleztem volna és csináltam volna egy-egy nagy ideológiai hogyishívjakot, problémakört magamnak. De így nem csináltam. Miért csináltam volna? Azért, mert a klott gatyától eljutottam a koloniál bútorig? Bocsánatot kérek. Igaz? Hát mért kérdőjeleztem volna én meg valamit? Én elfogadtam, hogy a párt felső vezetésében komoly hiányosságok, hibák... Ezt tudtam, sőt mi több, annyira tudtam, hogy azzal a bátyámmal, aki partizán volt úgy összeverekedtünk, hogy véresre vertük egymást. Felnőtt emberek lévén. Mert ő meg mindamellert, hogy kidobták a pártból, meg kidobták minden honnét és elküldték koldulni ő ennek ellenére is hitt és olyan megszállott volt, hogy no. És akkor anyám előtt összeverekedtünk.

— Hányban kezdett tanítani?

— 1954-ben pontosan 1953 őszén. Végre boldog voltam és végre embernek éreztem magamat az embertelenségben. Ezt már most mondom csak, de akkor még nyilván nem így fogalmaztam. Előbb még behívtak a Rádióhoz, hogy az ifjúsági osztályra menjek lektorok főiskola elvégzése után. És én azt mondtam, hogy nem megyek sehova, engem hagyjanak békén. A főiskoláról, mert volt ilyen pályairányítás a főiskolán akkor is megyek tanítani. Én ezt szeretném csinálni. És akkor még tettek egy ajánlatot, hogy menjek a DIVSZ Központba dolgozni. Nekem eltökélt szándékom volt a tanítás. És aztán nem volt más hely Pesten. Úgyhogy Tiszaföldvárra kerültem. De 1956-ot már Pestem éltem át.

— Mi volt azokban a napokban?

— Hát akkor kijártam, akkor tanítottam Erzsébeten a Szilágyi Dezső utcai iskolában és különösebben nem volt semmi olyan dolog. Nahát, volt azért megszűnt a tanítás. És akkor 1956-ban felkerestek a pártbizottságról, november elején - anélkül, hogy valaki tudott volna róla. Nem lehetett kitenni akkor az embereket nyilvánosan semmiféle kellemetlen szituációnak. Felkértek a területi úttörő élet megszervezésére. Büszkén mondhatom, hogy én voltam az erzsébeti úttörő mozgalomnak a megszervezője 1956-tól. Annak az Erzsébetnek, ahol 1956-ban Budapesten elsőnek alakult meg a cserkészmozgalom. Ezt a cserkészmozgalmat én megszüntettem. Elég kockázatos volt. Elég merész dolgot kellett akkor csinálni, mert nagy volt a szovjetellenesség, nagy volt a mozgalomellenesség. Egy kis maggal főképpen a mozgalom vezetőinek a gyerekeiből összetákolunk egy úttörőcsapatot. Folyamatosan jártam a kerület iskoláit, és akkor mikor, látja itt megint bennem van egy olyan kis dolog, hogy ennek soha semmi nyoma nem volt és nincs sehol. Ezt aztán idővel lehet, hogy majd a sírnál el fogják mondani, de hát ki a csudát érdekel.

- No aztán két évet a pártbizottságon dolgoztam, de nem tudtam iskolacsengő nélkül élni. Nem lehet. Szóval azt, aki elkezdte, szóval, hogy mondjam? Én elkezdtem 1953-ban, és abból a ritmusból, abból a csengőzajból, abból a gyerekzajból nem lehet kimozdulni. Szóval énnekem lelkiismeret furdalásom volt, belső vívódásom volt valahányszor a pártbizottság épületébe beléptem, és mindent elkövettem, hogy kimenjek iskolába. Már úgy dolgozni. Napközben. De aztán vissza is kerültem.

— Mondja, ha most megkérdeznék magától 1981-ben, hogy úgy akarná csinálni, ahogy akkor csinálta, mit mondana nekik?

— Nézze, 1981-ben vagyunk, 36 évvel a háború után. Én kérdezhetek kérdéssel? Szükségesnek tartaná-e 36 évvel a háború után? Hát nem! Hát nem! Hát én azt sem tartottam szükségesnek, hogy a hetvenes évek elején ugye volt ez az ipari tanulók képzése én ezt sem tartottam okos dolognak és nem tartottam jónak.

— Hogyan képzelte iskoláskorában, mi lesz magából?

— Engem valamiféle ösztönös hullám vagy mi az Úristen vezetett állandóan. Öten voltunk testvérek, apám egy nyomorult cipészember volt, nagyon szeretett inni, a családjával nem sokat törődött. Én már a polgári iskola elvégzése után 1948-ban feljöttem Pestre dolgozni. A Csepeli Vasműbe kerültem, egy kommunista ismerős küldött oda. Egy pár hónap múlva felhívatott Drahos Lajos talán a név ismét ismert, valamikor az Országgyűlésnek volt az elnöke, hogy hát elküldenek engem egy hónapos iskolára.

— Honnan ismerte magát ez a Drahos?

— Sehonnan. Valószínűnek tartom, hogy így a mozgalomból, ott a Csepel Vasműbe, az ifjúsági mozgalomból.

— Akkor ő mi volt ott?

— Azt hiszem ő a gyár igazgatója volt. A tanfolyam Pesten volt, fönt a Keleti Károly utcában. Őszintén megmondom: én egy nagyon-nagyon butácska-sutácska ember voltam ott. Mert, ahogy én vettem észre, ott zömében olyanok voltak, akik visszajöttek különböző menekülttáborokból. A tanfolyam után nem sok időt töltöttem már a gyárban, hanem a SZOT-központba kerültem fegyveres őrnek.

— Valamelyik karhatalomhoz tartozott?

— Hát.., hivatalosan nem. Hivatalosan nem, de félhivatalosan az ÁVH-hoz tartoztam. Szóval meg kell, hogy mondjam ez az igazság, mert a fegyvereket és a felszerelést az Államvédelmi Hatóságtól kaptuk, az ételmezt az Andrássy út 60-ból kaptuk, de nem, nekem fényképeim vannak erről. Ezt nem mentegetőzésképpen mondom, de az öltözetünk az olyan volt, mint a mostani üzemi őröknek. Szóval nem ÁVH öltözet volt. De ugyanúgy fegyveres szolgálat volt, fegyveres kiképzést kaptunk.

— Ez mikor volt?

— Negyvenkilencben. Az az érdekes, hogy sodródtam az életben, nem tudtam, hogy mit csináljak. Volt ott egy csinos kis nő a káderosztályon nagyon tetszett nekem. Azt mondja, hogy: gyere jelentkezni szakérettségire. Hát mondom, minek? Hát tanuljunk tovább — mondja. Én nem mondtam, hogy nem tudom mi az, pedig fogalmam se volt. Szóval semmiféle tudatosság nem volt bennem.

- Akkor elmentünk és beültünk ott a Barcsay utcába, ott abba a gimnáziumba vagy mi az isten, mit tudom én valami ilyesmi volt és akkor megkérdezték, hogy mi akarok lenni. Hát mondom, mit tudom én, hogy mi akarok lenni. Hát azt se tudtam, hogy mért megyek oda, nemhogy azt, hogy mi akarok lenni. Mondtam: azt mondták, hogy itt lehet továbbtanulni. Akkor mondták, hogy van mérnök lehetőség, aztán van tanári lehetőség. Erre felkaptam a fejem, no most elárulom, hogy mi volt akkor bennem hirtelen, mert erre nagyon emlékszem: azt mondja, hogy lehet magyar szakosnak, történelem szakosnak, meg mit tudom én milyen tanárnak képezni magadat. Nekem a kifejező készségem borzasztó volt, helyesírási készségem a nullával egyenlő, azt mondtam, hogy: hát akkor én magyar tanár szeretnék lenni. És akkor úgy megdöbbsentek, mert a négy polgári ellenére higgyék el nekem, hogy én nem tudtam egy mondatot normálisan leírni.

- Na, szóval így kerültem a szakérettségire. Hát onnét, ott meg aztán belekerültem megint na, a politikai képzésbe. De mi történt, ugye? Párttag voltam, DISZ vezetőségi tag voltam, nekem ide kellett menni, oda kellett menni, nekem a Grósz leleplezésében részt kellett venni — ez így igaz, higgyék el nekem, hogy oda kellett állnunk, szóval be kellett mennünk olyan...

— Hova kellett odamenni?

— Szóval nekünk bele kellett menni olyan munkába, amit piszkos munkába, amit nem kellett volna. Szóval voltunk néhányan, akit megkértek arra, hogy ugye akkor volt ennek a Grósznak a leleplezése, ez a nagy vallásüldözés, vagy mit tudom én, minek nevezzem. Szóval ez az elfogult, ostoba politikai hullám, hogy most ki kell irtani a Grószt, mert az a nép ellensége. És akkor heteken keresztül beálltunk így az ablakba, ami szembe volt a Grósz-villa bejáratával — és akkor azt néztük, hogy ki megy be, ki jön ki. Írtuk percnyi pontossággal. Ki ment kocsival, nem kocsival, gyalog, milyen öltözetben. Tetszik érteni? Én ma erre olyan undorral emlékszem vissza, de hát egy tudatlan embert könnyű belevinni az ilyesmibe. És akkor ugye heteken keresztül anélkül, hogy tanultunk volna ugye azt csináltuk. Annak a szakérettségis kollégiumnak nem tudom jártak-e Kalocsán már, hogy ez egy hosszú, az egész főutat végigöleli, ez mind egyházi épület volt, az mind végig pince. És akkor mi végigmentünk a pincén, kopogtattunk, ástunk, kutattunk és kerestünk mindenütt, hogy hol mi van elrejtve. Anélkül, hogy mi tanultunk volna. Szóval ezt sugallta a történelmi kor, ezt sugallta ez az időszak, hogy mindenki ellenességet kell látni. Nem tudtuk, hogy pincében van-e az ellenség vagy a kastélyban. Azt tudtuk, hogy aztán végtelenül büszkék voltunk rá és odavoltunk a meghatódottságtól, amikor a Grószt leleplezték. Nem is tudom hány kocsival vitték az udvaráról a töménytelen sok könyvet és én, akkor fájt legelőször a szívem, hogy legalább ezekből a könyvekből kaphatnék egy jó párat. Mert például volt ott: Marx: A tőke, eredeti kiadásban. Micsoda könyvtára volt egy ilyen érseki palotának, ezt el lehet képzelni ugye. Szóval évszázadokon keresztül felgyülemlett. És nekem úgy fájt a szívem érte, hogy legalább egy pár darab belőle, milyen jó lenne. Nem azért fájt a szívem, hogy milyen jó lenne most tanulnom matematikát, meg földrajzot, meg történelmet. De hát ez, hogy úgy mondjam, akkor törvényszerű volt.

— Később, amikor már megvolt a Grósz per, mit szóltak a falujában ahhoz, hogy ön Grósz ellen volt?

— Én soha nem mentem vissza utána a falumba. Soha.

— Miért?

— Nem tudom.

— Mikor szakérettségin volt, akkor mit tekintett az otthonának?

— Hááát... semmit.

— Semmit? Pestet se?

— Pestet se.

— Mondjuk karácsonykor hova ment?

— Sehová. Sehová. Sehová. Annál is inkább, mert nem nagyon szeretek róla beszélni. Megmondom őszintén: mert nem tudok meghatódás nélkül beszélni erről. Azért nem tudok meghatódás nélkül beszélni erről, mert amikor én kikerültem tanítani tetszik tudni, meg amikor a szakérettségin voltam, szóval a szó igazi értelmében az én szüleim éheztek. Én nem tudtam hova menni.

- Akkor volt az is, hogy kabátért visszamentem a SZOT-hoz. Tudtam, hogy volt az őrségnek egy ilyen téli, hát megfagyok, hát nincs. És ez ötven-ötvenhárom, ötvennégy, ötvenötbe volt. Igen 1955-ben. Szabályosan éheztek, úgyhogy én mikor kikerültem 1953-ban tanítani Tiszaföldvárra, kaptam 720 forintot, meg tudom mutatni, akkor hazahoztam, a szüleimnek adtam belőle pár forintot, én a 23-24 éves ember csak azért, hogy a szüleim valahogy tengjenek.

— Mennyit keresett akkor az apja?

— Jaj, nagyon keveset. Nagyon keveset. A gyárban, a Csepel Művekben dolgozott. Mit tudom én, egészen minimálisan keresett. Hát ugye segédmunkás volt.

— De körülbelül. Négy száz-öt száz forintot?

— Körülbelül úgy négy száz forintot.

— Ő szerette ezt a rendszert akkor az ötvenes években?

— Az az igazság, hogy az apám egy olyan elvhű ember volt. No most, ebből adódott azt hiszem, hogy a család valamennyi tagja elvhű, mindenki. Szóval az apánk, mindamellett, hogy eléggé garatot szerető ember volt, mert nagyon szeretett inni, mint afféle suszterember, — hát melyik nem szeretett? De mindegyik szeretett politizálni. Ő is. És 1919-ben vöröskatona volt. Direktórium vezetője volt Abaújszántón. Akkor 1948-ban a fuzionálás idején ő a szociáldemokrata párt tagja volt 1945-től 1948-ig 48-ban nem vették át a kommunista pártba. Ez neki örök bánata volt. És 1956 novemberében a legnagyobb meglepetésemre, ki volt az első párttag a családban? Az apám. Mondja nekem nagy suttogva: Fiam, ne mondd anyádnak, de beléptem a kommunista pártba. — Hova lépett be, apám? Hát beléptem a pártba. Mikor? 1956. novemberében. Most ez tessék kiszámítani: 1888-ban született 1956-ban, akkor ő már bizony hatvanhét éves volt. Igen. És addig fájt az öregnek, hogy őt nem vették be a pártba. No most, ez mindegyikünkben benne volt. És én örültem neki. Anyám majd kimarta a szemét, mert ő még aztán egy elég vallásos természetű voltszóval úgy is halt meg, őt egyházi temetéssel kellett eltemetni az apámat pedig kommunista temetéssel.

1989

— Ennyi év után végigolvasva az Önnel készített interjút, nagyon figyelemreméltónak tartjuk, hogy Önt mindig egy erős hit vezérelte. De mintha valahogy mindig kívülről érték volna Önt azok az impulzusok, amire Ön a hitével reagált.

— Hát enélkül a hit nélkül nem nagyon lehetett volna eljutni sehová. Mert ha elképzelik, hogy én csak 19 éves voltam, amikor belekezdtem a szakérettségibe. És senki nem inspirált erre.

— De mi inkább arra gondoltunk, ahogy erős hittel éltek, hogy egy igazán jó jövőt építenek föl. Önben ma is megvan még ez a hit?

— Hát sok minden megváltozott.

— Mire gondol?

— Sok minden megváltozott bennem is. Mert, hát, nem tartozik különösebben ide, de szóval sokan az akkori generációból, azt hiszem, hitünket vesztették. Csalódtunk. És soha nem hittem volna, hogy egy ilyen politikai katarzis be fog következni. 1956 után. Nem hittük volna, hogy azok, akikben tényleg hittünk, és akikkel, ekkora elánnal és meggyőződéssel fogtunk neki, be tudnak bennünket csapni.

— De kik csapták be magukat?

— Hát az hiszem, ez elég egyértelmű. A politikai vezérek. A politikai irány, a politikai machinációk. Nézze, én mindig csodálkozom, és az utóbbi időbe csak kétkedésben élek, hogy miért nem láttam én világosan, ezerkilencszáz-ötvenhatban, negyvenötben vagy ötvenötben.

— És mi a válasz?

— Nincs válasz. Egyszerűen, mert elhittük. És milliók elhitték. És ma úgy csodálkozom, amikor nézem a tévét, hogy egy tizenhárom éves gyerek 1956-ban sokkal jobban látta a társadalmi problémákat, mint én. Én, akinek oklevél volt a zsebében, meg azért nem voltam hülye ember. És velem együtt sokan vagyunk így.

— És talált magában erre választ?

— Mert hittük, hogy mi valami újat védünk minden körülmények között, ők pedig egy újnak a lerombolását akarják. És azt, amit tizenhárom év alatt felépítettünk, mi nem engedjük lerombolni. Szóval ebbe a hitben éltünk. De ilyen áron?

— Ma úgy gondolja viszont, hogy ha százezer ember kivonul a Parlament elé, az jelent valamit.

— Igen. Igen.

— És amikor 1956-ban elment a Parlamenthez.

— Nézze, azt tudtuk, hogy egy korszakot kell megszüntetni, egy sztálini kort, egy személyi kultuszt. Ezzel indult. De például nem értettem akkor sem egyet azzal, hogy a Szovjet Hadsereg bevonulása ellen tiltakoztak az emberek. Mert hiszen valahogy úgy voltam vele, hogy én láttam egy óriási nagy

vörös térképet magam előtt, meg parányi kis izé, ilyen rózsaszín országokat, kicsiket, és azt mondtam, hogy hát, ha a térképre nézek, akkor magától értetődik, hogy kihez kell orientálódni.

— Gyengének érezte magát?

— Hát persze.

— És személyesen is gyengének érezte magát?

— Nem. Szóval azt hiszem, hogy így nem is mértem fel a helyzetet.

— Azt nem érezte, hogy támaszkodnia kell valakire vagy valamire, valamilyen külső erőre?

— Igen, hogyne. Egyébként most is ezt mondom, ha ma és a következőkben ez a szélsőséges irányzat tovább folytatódik, vagy felszínre tör a Szovjetunió-ellenes hangulat, ez az ország sokkal, de sokkal rosszabb helyzetbe fog kerülni, mint Lengyelország. Rövid időn belül. Persze én azt elfogadom, hogy ki kell vonulni a szovjet hadseregnek Magyarországról. Hiszen ez a függetlenség elengedhetetlen feltétele. De én félek, félttem az országot.

— Ma tehát úgy érzi, tisztábban lát, mint a hatvanas-hetvenes években?

— Persze, persze. Hogyne. De őszintén megmondom, valahogy úgy vagyok vele, hogy azt hiszem, ez nem cinizmus, de igyekszem közömbössé lenni a dolgok felett. Attól függetlenül, hogy semmit az egy élő világon, én nem bántam meg. Annak ellenére, hogy 42 évig voltam párttag. Voltam, úgy mondom.

— És most?

— Már nem vagyok. Egy kicsit úgy érzem, hogy lehajtott fejjel kell járnunk. Hogy aztán velem együtt hányan érzik így, azt nem tudom. Egy kicsit pironkodva kell járnunk, mások hibája és bűne miatt. Pedig kollégáim is tanúsíthatják, hogy én soha nem voltam elvakult.

— És akkor mi maradt most maguknak?

— Nem mondanám azt, hogy nihi, de egy káosz az biztos. Egy káosz az biztos, mert csak hallgatom a rádiót a magam csöndességében. És mindenfélét hallok és úgy érzem, hogy nem mértéktartóak az emberek. Nem konzekvensek.

— A párttagsága hogyan szűnt meg?

— Az iskolában az alapszervezet automatikusan megszűnt, amikor az iskola átalakult. Így mi is bejelentettük, hogy az iskola alapszervezetének megszűnésével mi is megszűntünk tagok lenni. Ma úgy látom, hogy az ember világnézetét nem szabad, hogy az eszme határozza meg.

— Igen, de éppen az eszmékben maguk nagyon hittek. És most akkor kisöprik ezeket?

— Hát... Hogy mondjam. Véleményem szerint ez az eszme katartikus helyzetbe került. Az ötvenes éveknek az eszméje elengedhetetlenül megbukott. Amiben mi hittünk, az nem létezik többé. Lehet új, másféle elképzelésekkel, másféle programmal folytatni, de azzal az eszmével nem lehet tovább.

— És ha így látja, akkor mért nem lép be valamelyik új pártba?

— Nézze, mindenki belefárad egy idő után. Ezt meg fogja látni majd, ha ilyen 58-60 éves lesz.

Persze van, aki nagyon bírja, és nagyon aktívan tud még ma is politizálni. De hát azt tudomásul kell venni, hogy a történelemben mindig voltak és lesznek generációváltások. És ezek katartikus robbanással jönnek elő. Meggyőződésem, hogy a mi generációnknak az időszaka lejárt. Nevezék azt bárkinek, akár Pozsgaynak, akár Lencsésnek.

— Ezt a generációváltást a saját gyerekeinél is ugyanúgy érzi?

— Azt kell mondjam maguknak, hogy óvom a gyerekeimet a hősködéstől.

— Hősködni akarnak?

— Nem akarnak hősködni, de attól óvom őket, hogy majd valamikor ugyanolyan csalódás érje őket, mint engem. Azt hiszem említettem annak idején, hogy én egy mélységesen vallásos, katolikus polgári iskolába kezdtem. Ma már nem tudom, hogy mi vezérelte a szüleimet arra, hogy az öt gyerek közül éppen engem taníttassanak, de beírtak a Szent Imre római katolikus polgári iskolába. Valahol ez a hatás a mai napig érvényes bennem. És bennem volt mindig. És a gyerekeimnek is mindig azt mondom, hogy próbáljatok meg egy kicsikét ilyen szemmel nézni. Mindent mértéktartóan szemléljenek.

— És szeretné, ha a gyerekei is a vallásosság fele mennének?

— Igen. Nem meghasonlás ez, és nem akarom én a gyerekeket befolyásolni, hiszen ezt mindenkinek magának kell eldöntenie, de valahol azért mégiscsak azt kell, hogy mondjam, az életben nincs más biztos fix pont, mint ez. Hiszen a történelem is ezt bizonyítja, hogy csak a vallás maradt állandó. Minden más összeomlott.

— És amikor a Grósz érseknek a palotájánál őrt álltak.

- Könnyű volt elhiteni fiatal gyerekekkel, hogy ez egy természetes politikai kérdés. Mert nincs szükség egyházra, nincs szükség papokra, meg nincs szükség vallásra. Ezt mindenki igyekezett az emberrel elhiteni és belenevelni. De belém nem sikerült teljesen.

— Most Ön kivel érti meg legjobban magát?

—

— A bátyjával?

— Nem, mert ő egy nagyon szélsőséges.

— Akkor kivel?

— Nézze, én azt hiszem, hogy az ember, amikor a hatvan felé jár, nem feltétlenül szükséges, hogy kell....

- Nem jár többet emberek közé? Nem beszél többet az eseményekről?

— Nem, egyáltalában nem.

— És nem érzi azt, hogy az emberek jobban keresik egymás társaságát mostanában?

— Nem. Sőt azt érzem, hogy az emberek, éppen a viták következtében, jobban eltávolodnak egymástól.

— El tudná ma képzelni, hogy megint tartanának egy szakérettségis találkozót?

— Nem nagyon tartom a többiekkel a kapcsolatot. De most tudtam meg, hogy van szakérettségis találkozó a Népköztársaság úton, minden hónap második szerdáján. És nagyon sokan szoktak ott lenni. Bár érdekes, hogy a kalocsaiak nincsenek ott. Most szerdán például Horn Gyula fog tartani egy előadást. Mivelhogy ő is szakérettségis volt. De hogy milyen impulzus, vagy minek a hatására jönnek ott össze, én nem tudom. Ez egy új dolog, és ahogy észrevettem, ez nem kimondottan szakérettségis találkozó. Valahogy úgy érzem, ez inkább egy olyan baloldali politikai csoportosulás. Valami ilyesmit érzek én benne. Én magam pedig nem akarok semmiféle politikai vacakba belekerülni. Nincs értelme, meg mi a fenének.

— Ha jól értem a gondolatmenetét, ez azt jelenti, hogy a szakérettségiből az következne, ha Ön a baloldal felé menne. Így a mai sorsa egyben a szakérettségitől való eltávolodást is jelenti.

— A szakérettségitől nem. A politikai indítékok nálam egészen másutt kezdődtek. Lehet, hogy egy csomó ember a szakérettségin kapott olyan politikai hatást, ami megmaradt benne évtizedeken keresztül. Én nem. Engem szakmailag vitt tovább.

- Végül is ma jobban érzi magát, mint régen?

- Bennem a bizonytalanságok és kétségek mellett van egy félelem. Ez borzasztó rossz érzés. És nem azért, hogy a 42 éves pártagságomért valaki kilyukasztja a bőrömet. Az utódok miatt, a jövőm miatt van bennem félelem. Én félek attól, hogy egy sokkal, de sokkal rosszabb helyzetbe kerülünk. Túl soknak érzem a vész- és jajkiáltást. Ez nincs jó hatással az emberekre. Ma már ki nem fél ebben az országban. Mindenki fél. Mert aki itt nem fél, az felelőtlen. Az közömbösség. Aki ma kijelenti a Televízióban, hogy milyen súlyos helyzetben van az ország és nem fél, az vagy közömbös vagy cinikus.

- És régen nem félt? Pedig akkor sokkal több mindentől lehetett félni.

- Nézze, akkor látványosan rosszabb volt az élet. Ez igaz volt. Ez senki sem tagadhatja. De azért nem tudom, hogy 1989-ben miért lehet ilyenekről beszélni.

- Milyennek látná azt a jövőt, ami megnyugtatóna? Mi kell ahhoz, hogy ne féljen?

- Nézze, erre nálam sokkal nagyobb tekintélyű emberek sem tudnak válaszolni.

"A munkásosztály élt ezzel a hatalommal néha vissza is élt vele, de nem tudta a vezetőjét kinevelni középszinten és alsószinten. A közép- és alsószintű vezetők jórészt nem voltak alkalmasak a

vezetésre megbuktak. Ezek az apró dolgok vezettek az 1956-os ellenforradalomhoz. Akiket az ellenforradalom tett meg vezetőnek, azok megmaradtak vezetőnek. De ezt az országos vezetést középszinten és alsószinten a munkásosztály részéről a volt falusi középrétegek, tehát a középparasztok és volt kulákok kezébe csúsztotta át. Ez az új vezető réteg nyomja ma is a volt proletárokat és a proletárokból lett kádereket, akik nem tudtak eléggé alkalmazkodni, behódolni, akklimatizálódni a középrétegekhez."